

mu glasu ni le nenavadno moduliral, ampak mu tudi odprl nove izrazne možnosti. Krleža je v predilirski kajkavščini pokazal višek slovstvene spretnosti in zgodovinskega življenja. Pesmi so naravnost prešerno zasipane z baročnim bogastvom; pod ornamentalnim naturalizmom leži panonska zemlja, mastna in rodovitna, v njenih gradovih nasilna in smešna kasta fevdalcev, v njenih temah, dežju, mrazu, boleznih in sramotah pa veseljaški, šegav, žilav in neuničljiv kajkavski rod. Petrica Kerempuh je simbol njihove neugonobljive sile, njihove strahotne neizčrpnosti, ki ji ne morejo do živega vse muke, lakote, kuge in vojske; on je simbol nedoumljive ravnodušnosti v ljudstvu, njegove celotnosti in igre s smrtjo, ki je izzivanje novega življenja. Pretresljiv humor pod vešali se od prve pesmi (Petrica i Galženjaki) razliva v vedno novih inačicah. Zdaj govori z mnogobesednostjo Abrahama a Santa Clara, potem se strne v čudovito villonovsko baladnost, ki zveni v vedno daljnih krogih, zdaj se znova razpne v bruegelska platna, nasičena z vaškimi množicami, potem pa se spreminja v žalosten grohot potepuškega šaljivca.

Zadnja balada, ki je najdaljša, je največji osebni dokument v tej Krleževi knjigi. Hrvatje morda še ne vedo, da je to ena njihovih najpomembnejših pesmi. Za zdaj gane predvsem Slovence, saj nam pove resnico o ilirizmu tako, kakor si je nismo upali še nikoli izreči. Krleža slovesno brani navidez pokopan kajkavski jezik in se ironično smeji teorijam zanesenjaškega razumnštva, ki ga je v ilirskih surkah pokopalo. S tem znova odpira veliki problem pri Hrvatih, ki sem ga bil nakazal v začetku. Edvard Kocbek

Anton Melik, *Slovenija*. Geografski opis. I. Splošni del, 2. zvezek. Izredna publikacija Slovenske Matice. Ljubljana 1936. Strani 395—701.

Druga knjiga Melikovega zemljepisa opisuje v tesni naslonitvi na prvo življenje slovenskega človeka: njegovo gospodarsko stanje, naselbine in narodne značilnosti. Te tri glavne oddelke je avtor razčlenil na manjša poglavja in drobne odstavke. Prvi del nam nudi izčrpen pregled, kako naš človek izrablja svojo zemljo v kmetijstvu; natančno razpravlja o pogojih, o razvoju kmetovanja, obravnava posamezne stroke, posestne razmere in zemljiško razdelitev (395—461). Manj sega v podrobnosti v razpravi o rudah in rudarstvu (461—470), bolj obsežno je zopet poglavje o obrti in industriji (470—499), kratko tudi o prometu, trgovini in sorodnih vprašanjih (tujski promet, celotna gospodarska struktura, prebivalstvo Slovenije po poklicu, do str. 529). Zelo razdrobljena so poglavja v drugem delu (530—625): kmetska naselja (zakaj ne: naselbine?), kmetska domačija, mesta, trgi in druga urbana naselja, gradovi, samostani in cerkve. V zaključnem delu knjige pridejo na vrsto: gibanje prebivalstva (selišča, beg z dežele, prirodni prirastek), gostota naseljenosti, v zadnjih poglavjih pa se razgovori na široko o vprašanjih narodne prebujenosti, o boju za politično osvoboditev, o narodnih razmerah pri koroških in primorskih Slovencih. Iz tega je razvidno, da je prišel Melik v splošnem opisu Slovenije do jedra, do objasnitve, v kakšnem (avtor bi zapisal: v kakem) razmerju sta si pri nas zemlja in človek. Ker tla, ki nas preživljajo, hkrati soustvarjajo pogoje naše duhovne dejavnosti,

je ta knjiga v svojem splošnem pomenu še aktualnejša kot prva. Za vprašanja, ki jih obravnava, bi se moral zanimati ne samo zemljepisec, ki mu knjiga odpira vpogled v sodobno slovensko geografijo, mu daje mnogo uspešnih pojasnil pa tudi pobud za novo raziskavanje, ampak tudi zgodovinar, sociolog, etnograf in politik, zlasti pa gospodarstvenik. Knjiga v resnici globoko sega v njihova področja in se pisatelj nekako najbolj razživlja na meji med pravo geografijo in prehodom v druge znanstvene discipline. Kot geografu bi mu mogli marsikje ugovarjati, da je premalo koncentričen, strog zemljepisec, čeprav mu priznamo, da je s tem širokim razgledom postal spis splošnosti koristnejši in važnejši.

Pisatelju se je izvedba splošnega slovenskega zemljepisa v splošnem dobro posrečila. Sicer je med posameznimi poglavji veliko razlik v moči dokazovanja in pripovedovanja, vendar je treba reči, da delo predstavlja morda najboljše, kar Slovenci v zemljepisju premoremo. Brez dvoma imamo znanstvenike, ki bi bistvo geografske obdelave slovenskega življa marsikje z novim raziskavanjem bolje zadeli, vendar se je Melik izkazal, da zna o toliko različnih vprašanjih hkrati posebno točno poročati, zraven tega vplesti dosti novih dognanj in spretno izrabiti izsledke dosedanje zemljepisne znanosti. Tudi ta druga knjiga razodeva Melikove odlične lastnosti, ki so zlasti tenkočutna vestnost, stremljenje po popolni objektivnosti, lahkotnost podajanja in velika razgledanost. Če gledamo spis v celoti, nam kaže, da je glavna pisateljeva vrlina zunanji obris problematike, ugotovitev stanja in ne toliko prodornejše gledanje vprašanj. Tako se zdi, kakor bi hotel biti vodnik med sodobnim znanstvenim zemljepisno odločujočim slovstvom in da je njegova knjiga besedilo k bogatemu izboru slik in kartografskih povzetkov (med slovstvom mu žal še ni bilo dostopno Zwitterjevo Prebivalstvo na Slovenskem; 2. zvezek ima VI kartografskih prilog in 94 drugih, zvečine fotografskih ponazoril). Sicer bi izbor mogel biti še bolj dosleden (bogati je tu za Koroško, proti temu kar boren za Primorje), a je zelo dober in večinoma, zlasti pri kartah, na novo pripravljen (pri pod. 147 rimska cesta po Dravski dolini ni v soglasju z besedilom na str. 502). Videti je, da je glavna značilnost za Melika prej širina kot globina, ugotovitev in razporeditev dejstev, ne označba zadnjih gibal življenja, zunanji opis učinkov, ne podajanje notranjih zakonitosti. Svojsko njegovemu zemljepisu je, da izloča poseben opis politične uprave, morda tudi sodne in davčne uprave (omenja to le mimogrede v 1. zvezku), pa imajo dosti pomena tako pri nas, kakor še zlasti pod Italijo (Osilnica, Trava in Draga leže zdaj v savski banovini!). Marsikdo bi se zanimal, kolikšna je avtarkičnost naših dežel, izdatnost naših pridelkov, kvaliteta in kvantiteta izvoza, višina trgovine, a vse to ni določno izraženo. Pri vsej obilnosti snovi pogrešamo sem in tja v opisih zadnjih posledic; kakor je zasnova nekam medla, so izvedbe včasih ohlapne, neplastične. Iz knjige ne dobiš pravega odgovora, kako se naš kmet loči od drugih v državi in tujini, pa tudi ne, kako zelo različen je položaj kmeta v naših planinah ali v bližini mest, po Slovenskih goricah ali na Kobanskem in Pohorju, v Ziljski dolini, kjer njegovo veljavo označujejo konji, ali v Beli Krajini in Istri, kjer žive povsem drugače. Podobno je nemogoče raz-

brati, kolikšna je razlika v delavskem stanu (viničar, predilničar, kovinar, stavec). Morda se je zato in tako ustavil avtor tudi pred označbo duševnih svojstev naših ljudi, in jih ni opisal, pa imajo na življenje poleg zemlje tudi svoj vpliv. Pa bi le bilo prav, če bi se tega nehvaležnega posla lotil in priznal, da smo majhen, žilav, delaven narod, a v jedru polovičarski, kompromisarski, površni, bolj domišljavi kot notranje močni in prav zaradi tega podlaga tujčevi peti v preteklosti; samo našo mejo bi morali poznati, pa bi vedeli, zakaj smo kdaj propadali in zakaj še propadamo.

Jezik je v drugem zvezku Melikovega dela dosti sprejemljiv. Motijo ga še nedoslednosti in manjše pravopisne samovoljnosti (fidej komis 460, dedščina 486, Podkorenska in Jeseniška Dolina 520, 533, in pravilno na pr. Savinjska dolina 520, lažje nam. laže in pravilno 450, 471, 652, boljše je reči 563, v prislovnem pomenu piše »pred vsem« 476 i. sl.); brez potrebe si izposoja besede pri sosedih, čeprav redko (šuma 405, se je očuvalo 493 in večkrat), nepravih pasivov je manj, vendar še zlasti na str. 531-52; lepše kot sirovo maslo je naše presno maslo (424). Tiskovnih pogršk je malo (naša najdaljša predora nista dolga 7595 in 6339 km, ampak metrov, Senčur 539, tolmačejnu 605). Ob dolgem opisu kmetske domačije (555 do 598!) pride nehote človeku na mar, da bi bilo primerno preizkusiti imena za dele zgradb, morda tudi orodja in drugih priprav po jezikovnem izvoru; s pomočjo filologov, ki bi preiskali krajevno razvrščene podatke, bi se precej verjetno dal razločno razbrati kulturni vpliv na naše kraje (mali sekirici pravijo na Gorenjskem ponekod furlanka, drugod korošica). — Navzlic vsemu temu, kar v tem delu ni prvovrstno in dokončno, vendarle velja, da je Melikova Slovenija izvrstno opremljena, zanesljivo informativna knjiga, za vsakega izobraženca koristna, važna in potrebna.

Maks Miklavčič

**Metod Dolenc, Pravna zgodovina za slovensko ozemlje.** Sostavni očrt. Akademsko založba. Ljubljana, 1935. M. 8°, str. XV + 559.

Profesor kazenskega prava na ljubljanskem vseučilišču dr. M. Dolenc, ki je že pred vojno zasledoval naše domače pravnozgodovinske pojave in je pozneje deloma predaval tudi iz te stroke, je na povabilo založnice napisal dijakom kot priročnik ta »sostavni očrt«. Kolikor tiče obseg je ta oznaka vsekakor preozka. Dela, ki obsega nad pol tisoča strani, ne moremo imenovati le suho ogrodje in se ne pritoževati nad »kratkočo knjigo« zaradi diktata gospodarskih težkoč. Taki dijaški učbeniki, po katerih pa vedno tudi kdo drugi, ki potrebuje zanesljivih informacij, rad seže, so pri drugih narodih mnogokrat še bolj stisnjeni.

Dejstvo, da je moral orati še ledino, je očitno zapeljalo avtorja, da podaja snov v obliki razprav, namesto da bi ugotavljal dognana dejstva. Tako se mi zdi popolnoma odveč, če na dolgo in široko razpravlja in med seboj primerja posamezne rokopise in prevode »gorskih pravd«, ki jim že tudi sicer odmerja toliko prostora, da se vsiljuje čitatelju vtis, ko da v njih tiči vsa naša pravna historija. Odločno preveč je tudi nemškega teksta, ki ga pisec podaja zaradi dokumentacije (torej po načinu razprav in ne učbenika!) bodisi v oklepaju, včasih pa ga vplete kar v sredo slovenskega besedila.